

procedure iets omslachtigs heeft, maar dit heeft dan ook weer het zeker niet te versmaden voordeel dat de stabiliteit der belijdenis niet door allerlei vluchtig opkomende bedenkingen in gevaar wordt gebracht.

Hierbij komt dan voorts dat de gereformeerden steeds erkend hebben de zoogenaamde libertas prophetandi, de vrijheid, een gevoelen te hebben dat van anderer gevoelen verschilt en die vooral betrekking had op de uitlegging der Schrift, vooral van nog niet vervulde profetieën, tijdrekenskundige en literarisch-theologische kwesties daarmee samenhangend. <sup>1)</sup> Een belijdenis kan nu eenmaal niet over alles en nog wat uitspraken doen en daarom werd de uitlegging der Schrift min of meer vrijgelaten, mits ze niet inging tegen de grondslagen van het christelijk geloof.

Zoo is het, om een enkel voorbeeld te noemen, geen geheim dat er onder ons sommigen zijn die zekere chiliastische gevoelens aanhangen, maar die, tenzij zij deze met kracht en macht gingen propageeren, van den kant der kerk gaarne met rust worden gelaten. Zoo is er, om nog een tweede voorbeeld van recenten datum aan te halen, onder ons geen eenstemmigheid over de „nederdaling ter helle“, maar ook in deze laat men elkander in zijn meeningen vrij.

T. FERWERDA.

<sup>1)</sup> vgl. H. Bouwman, „De Kerkelijke Tucht“, pag. 189.

#### De artikelen van Ds. Huismans.

In mijn 3e artikel over „De Gezangenquaestie ter Synode“ maakte ik bezwaar ertegen, dat Ds. Huismans mij toedichtte, ter Synode de leuze „In het kerklied alleen Gods Woord“ te hebben aangeheven, wat door mij met geen woord was gedaan; en maakte ik eveneens bezwaar tegen zijn persoonlijke en kwetsende wijze van betoogen. Thans kwam bij de Redactie het volgende schrijven van hem in:

Aan Ir. de Moor.

Gij hebt in de „N.-Holl. Kerkbode“ van 4 Juni 1920 de gedachte „in het lied der gemeente alleen het Woord Gods“ niet alleen toegeschreven aan de Dordtsche Synode 1618/19, maar ook zelf er u over „verheugd“, als een „uittnemender weg“ dan andere wegen op dit gebied.

Ik beweer, dat het niet de gedachte der Synode is.

Maar al of niet gedacht door de Dordtsche Synode, is het toch in elk geval uw gedachte.

„Principieel niet“, zegt ge.

Neen, maar praktisch wel, praktisch gaat het nu ook dien kant uit, en het is een kale troost, dat gij er principieel anders over denkt.

#### POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

##### De taak der Natuurwetenschap.

###### VI.

Terug tot de natuur heeft men als devies voor de natuurwetenschap maar al te vaak misverstaan als zou daarmee bedoeld zijn, weg van het experiment.

Ongotwijfeld kan ons de natuur in haar ongerepte majesteit van velden en bosschen, zeeën en luchten veel, heel veel doen kennen. Waar is het ook, dat de moderne natuuronderzoeker te veel zich in zijn werkplaats opsluit en te weinig het vrije natuurleven bestudeert. Heerlijke vondsten over groote en kleine natuurobjecten, over verschijnselen van aarde en oceanen, alsook van plant en dier in hun onverbroken harmonische wetmatigheid, zijn door vrije natuurstudie gevonden en te vinden. Lees de werken van J. Fabre over „het leven der insecten“. Als een ruischende hymne hoort men de beweging in deze kleine wereld.

Terug tot de natuur sluit ook in zich: terug tot het experiment. Niet het experiment als voorwerp van sportieve beoefening — het iets bij iets doen en zien wat er gebeurt — evenmin in den bijna berucht ongunstigen zin, dien het experiment in de wetenschap van het leven kreeg, waar met grove handen banden werden verbroken, de geest uitgedreven, de deelen behouden werden, en hieraan gepoogd werd de eigenschappen van het geheel te leeren kennen. Neen, het experiment kan ook natuurlijk zijn.

Op het gebied der natuur- en scheikunde, waar de veronderstelling is, dat het object van studie tot bijna in het onbegrensde deelbaar is zonder zijne eigenschappen te verliezen, heeft het experiment, het bestudeeren van de verschijnselen onder door den mensch voortgebrachte omstandigheden zijn grootste recht van bestaan.

Maar hoe, wanneer men met het levende, met het psychische wil experimenteren?

Evenals een gas onder zeer hoogen druk en bij zeer lage temperatuur gebracht in het laboratorium experiment in vloeibaren toestand te brengen is en dan eigenschappen vertoont, welke nergens in de vrije natuur waarneembaar zijn en toch tot een kennis omtrent het „wezen“ der gassen bijdragen, zoo kan ook het levende en het geestelijke onder bijzondere omstandigheden verschijnselen vertoonen, welke ons omtrent hun „wezen“ en hun verborgen kwaliteiten iets naders leeren ken-

In welk opzicht ik u persoonlijk gekwetst heb, weet ik niet.

Ik wensch vrij en frank te critiseren, niet te kwetsen. Natuurlijk komt een onmogelijke gedachte door een vrije critiek leelijk in het gedrag en dat is den denker niet aangenaam. Maar zoolang het dan ook een gedachtenstrijd is, is er persoonlijk niets kwetsends in.

Intusschen vernem ik gaarne wat u gekwetst heeft, om u daarna al of niet mijn excuus aan te bieden.

S. HUISMANS.

Wat het eerste betreft, Ds. Huismans schreef over de behandeling ter Synode, doch blijkt nu gedeeld te hebben op een artikel van mijn hand in „N. H. Kerkblad“. Zijn fout zit dus daarin, dat hij die twee met elkander verwarde, en bovendien in dat artikel veel meer las dan ik erin gezegd heb.

Wat het tweede aangaat, doelde ik op uitdrukkingen als dat prof. Aalders en ik zich lieten verleiden tot een kerkelijke politiek, waarbij een otterbuil zooveel mogelijk wordt onzien, en tot het aanheffen eener leuze, de Mooriansche leuze genoemd, zonder slot of zin; dat ik door vrees mij de zinnen laat verwarren; dat ik met die leuze geen eervolle plaats zal veroveren in de Gereformeerde kerkgeschiedenis; dat die leuze zeker vermeld zal worden, maar als voorbeeld hoe geleerde mannen leuzen kunnen aanheffen zonder slot of zin; dat ik diplomaten taal spreek en versta; enz. Zulk een schrijfwijze acht ik persoonlijk en kwetsend.

Persoonlijk, want al was ik rapporteur ter Synode, de gansche eerste commissie ging accoord met mijn rapport en de Synode aanvaardde de conclusies. Laat Ds. Huismans over dat rapport en dat besluit schrijven, doch mijn persoon er buiten laten.

Kwetsend, want bovengenoemde uitdrukkingen acht ik grievend. Ik vertrouw, dat Ds. Huismans ze zoo niet bedoeld heeft, doch weet, dat velen mij niet lichtgeraakt achten als ik deze schrijfwijze kwetsend vind. Komen mijn denkbeelden in het gedrag door vrije critiek, dat hindert niets. Maar deze critiek zij zakelijk en waardig.

De M.

#### De positie van Ds. Vonkenberg.

Evenals over de aanklacht tegen Ds. v. d. Meulen zwegen we ook met opzet over de zaak van Ds. Vonkenberg.

En alweer om dezelfde reden.

Ook hier geldt het een aangelegenheid, welke reeds voor de kerkelijke vergaderingen is gebracht, maar waarover nog geen definitieve uitspraak is gedaan.

nen. Maar hier is voorzichtigheid een dure plicht. Immers het gevaar dreigt, dat de druk te hoog opgevoerd wordt de omstandigheden abnormaal zijn, zoodat de harmonische samenhang wordt verbroken en in plaats van levens- en ziels-verschijnselen in hun „wezen“ slechts de doode producten worden gekend.

Wij zullen later nog uitvoeriger bespreken, hoe de moderne levenswetenschap (biologie) zich van de natuur weg heeft geëxperimenteerd en meer en meer zich verward heeft in een onnoemelijke reeks van verschijnselen, zoo talrijk als de deeltjes, waarin een levend wezen uiteen te rukken is.

Evenmin als een vallende in een afgrond, zal deze materialistische biologie zich in zijn val thans kunnen tegenhouden, maar de toekomst zal moeten leeren of zij nog levensvatbaarheid zal blijken te bezitten om van andere zijde en met nieuwe methoden de begeerde hoogte te bereiken.

De belangrijkste taak der natuurwetenschap, welke uit haar beginsel als zoekende naar de waarheid voortvloeit en voor den Christen in dubbele mate gelden moet is: eerlijkheid. Eerlijkheid in hare methoden, in de herkenning en erkenning van feiten, in het opsporen van menselijke denkconstructies in hare onderstellingen en gevolgtrekkingen. Eerlijkheid ook in de erkenning van hare grenzen!

De ware wetenschap moge in de Schepping de hand van den Schepper herkennen, moge de harmonie, de samenhang, het wezen der natuur ten deele ontsluiten; er zijn werkelijkheden, waar zij geen herkenningmethoden voor heeft, er zijn vragen, waarop zij ten eeuwigen dage het antwoord schuldig zal moeten blijven. Max Weber schreef nog voor kort, dat de beslissende levensvraag: „Wat moeten wij doen? Hoe zullen wij ons leven inrichten? niet door de wetenschap kan beantwoordt worden, maar door een Profeet, een Heiland.“

„Als deze er niet is of als zijn verkondiging niet meer wordt geloofd, dan zult gij Hem zeker niet daardoor op de aarde roepen kunnen, doordat fluitende professoren als zoovele door den Staat betaalde en met een keur voorziene kleine profeten in hun collegezalen Hem zijn taak trachten af te nemen. Gij zult daarmee slechts dit ééne bereiken, dat de kennis van den werkelijken staat der dingen: — De Propheet, waarnaar zooveel in onze jongste generatie verlangen, daar niet is — U nooit in den vollen omvang van zijn beteekenis voor oogen komt te staan.“

Het zal misschien velen bevreemd hebben, dat de taak der natuurwetenschap in verband met het

Kon de pers nu algemeen besluiten er zich buiten te houden om op de kerkelijke procedure niet te influenceeren, zoo zou dit het geding ten goede komen.

De classis Dordrecht heeft zich echter genoodzaakt gezien om tegenover de vele berichten en beschouwingen haar standpunt openlijk te verdedigen.

Zij deed de volgende bekendmaking:

„De Classis Dordrecht, vergaderd op 3 Febr. 1921, heeft besloten in verband met de onderscheidene krantenberichten en persbeschouwingen, betreffende de zaak Vonkenberg de volgende feiten ter algemeene kennis te brengen:

1. dat br. Vonkenberg, blijkens schrijven van 19 Juli 1920, aan den Kerkeraad van Zwijndrecht, zonder met dien Kerkeraad in overleg te treden, de benoeming tot Directeur van den Bond van Jong. Ver. op G. G. heeft aangenomen. Hij schreef: „ik nam de benoeming thans aan“.

2. dat op de Classicale Vergadering van 14 Aug. 1920 besloten is, de beslissing over de emeritaatsaanvraag van br. Vonkenberg uit te stellen tot na de Gen. Syn.;

3. dat op die vergadering, nadat bleek, dat br. Vonkenberg reeds eervol ontslag van de Kerk van Zwijndrecht had ontvangen, ook de Classis eervol ontslag verleende, echter onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat over de zaak van het emeriteeren na de Synode zou worden beslist;

4. dat twee dagen voor de Novembervergadering der Classis Dordt br. Vonkenberg zijn emeritaatsaanvraag introk, naar zijn schrijven, omdat hem ter kennis was gekomen „dat in uw midden verschil van meening bestaat over de vraag van mijn eventueel emeritaat“;

5. dat de Classis in overleg met Depp. ad. Art. 49 in volle overeenstemming met die Depp. en met alle stemmen heeft gemeend, de positie van br. Vonkenberg te moeten regelen en zulks in verband met de besluiten van de Gen. Syn., ook inzake het bezwaarschrift van ds. van Schelven, en in verband met het eigenhandig schrijven van br. Vonkenberg in den weg van Art. 13 D. K. O.

Waar de zaak nu op deze wijze publiek is geworden, vervalt ons bezwaar er onze opinie over kenbaar te maken.

Men ontvangt zoo den indruk, dat de betrekkingen tusschen Ds. Vonkenberg en onze kerken tot een kluwen zijn geworden, welke niet zoo gemakkelijk te ontwarren zal zijn.

Wij gelooven, dat er enkele fouten zijn begaan. Toen Ds. Vonkenberg ten tweeden male tot Directeur van het Bonds-bureau werd benoemd en hij thans daarvoor zwichtte, is alles misschien wat overhaast in zijn werk gegaan, waardoor geen voldoende tijd tot bezinning overbleef.

practische leven, tot dusver hier niet genoemd werd. Dit had een bedoeling. Teveel toch reeds is de blik op dit feit gevestigd, te veel reeds vraagt de „wereld“ aan de natuuronderzoekers om resultaten voor de praktijk en is de wetenschap door deze bijna zedelijke drang in een bepaalde richting gedrukt.

Ongewoonloofd is de vraag naar het praktische uit den aard der zaak niet. Als deel van één geheel, als lid van één organisme heeft ook de natuurwetenschap een taak voor elken dag, een taak voor de materiele levensvoorwaarden der menschen.

En niemand zal zich geheel aan deze taak mogen onttrekken, al ware het alleen om een evenwicht buiten en binnen hem niet te verstoren.

Maar de groote taak der natuurwetenschap, zooals wij gepoogd hebben aan te toonen, ligt verder en hooger.

Menigeen, ook helaas in onze kring, twijfelt aan de waarde van het beschouwende leven, en geeft er de voorkeur aan: „den tragen en onbevalligen gang van het klaarbewuste denken schuwende, het bestuur van ons doen en laten op te dragen aan hetgeen men samenvat onder benamingen als het hart, het gemoed of het gevoel“.

Van Dr. J. P. N. Land, die in zijn Inleiding tot de Wijsbegeerte deze woorden schreef, moge hier ten slotte nog herhaald worden, wat door hem over de wijsbegeerte werd gezegd en ook voor de natuurwetenschap, in hare ideële strekking geldigheid heeft, n.l. dat echte wetenschap, hoe dikwijls ook miskend en gedwongen zich in de binnenkamers van enkelen terug te trekken, het welzijn behartigt ook van dezulken, die niet beseffen wat hun dient. „Hare stelsels worden gebouwd en afgebroken, zijzelve wordt herboren in elk opkomend geslacht, en herstelt deels in een studie op zichzelf die haren naam voert, deels als bezielend element in elke wetenschappelijke nasporing, het vervallende in telkens minder onvolmaakte gedaante. En al mocht zij daarin niet naar verwachting slagen, en vordert haar werk niet zonder belemmering en strijd van stap tot stap, — zij wordt niet moede, zoolang de mensch in wezen blijft, hem te wijzen op het ideaal, dat hij met al zijne veelvuldige verdeelde verstandelijke werkzaamheid tracht te verwezenlijken.“

Hare toekomst weliswaar ligt met die van ons allen in hooger Hand.

F. J. J. B.